

RUBACH

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (druhého senátu)

16. července 2009*

Ve věci C-344/08,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES, podaná rozhodnutím Sąd Rejonowy w Kościanie (Polsko) ze dne 8. července 2008, došlým Soudnímu dvoru dne 24. července 2008, v trestním řízení proti

Tomaszi Rubachovi,

SOUDNÍ DVŮR (druhý senát),

ve složení C. W. A. Timmermans, předseda senátu, J.-C. Bonichot, K. Schiemann, J. Makarczyk a C. Toader (zpravodajka), soudci,

generální advokát: M. Poiares Maduro,
vedoucí soudní kanceláře: R. Grass,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

* Jednací jazyk: polština.

s ohledem na vyjádření předložená:

- za polskou vládu M. Dowgielewiczem, jako zmocněncem,

- za španělskou vládu N. Díaz Abad, jako zmocněnkyní,

- za Komisi Evropských společenství M. Konstantinidisem a M. Owsiany-Hornung, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

¹ Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 8 odst. 5 nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi (Úř. věst. 1997, L 61, s. 1; Zvl. vyd. 15/03, s. 136).

- 2 Projednávaná žádost byla předložena v rámci trestního řízení vedeného proti T. Rubachovi za porušení polských právních předpisů o ochraně přírody.

Právní rámec

Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

- 3 Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, podepsaná dne 3. března 1973 ve Washingtonu (*Recueil des traités des Nations unies*, sv. 993, č. I-14537, dále jen „CITES“) má za cíl zajistit, aby mezinárodní obchod druhy zapsanými v jejich přílohách, jakož i s částmi a výrobky, které z nich pochází, neohrožoval ochranu biologické různorodosti a spočíval na udržitelném využívání volně žijících druhů.
- 4 Uvedená úmluva je v Evropském společenství prováděna od 1. ledna 1984 na základě nařízení Rady (EHS) č. 3626/82 ze dne 3. prosince 1982 o použití Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin ve Společenství (Úř. věst. L 384, s. 1). Toto nařízení bylo zrušeno nařízením č. 338/97, jehož čl. 1 druhý pododstavec stanoví, že se posledně uvedené nařízení použije v souladu s cíli, zásadami a ustanoveními CITES.

Právo Společenství

5 Článek 8 nařízení č. 338/97 stanoví:

„Ustanovení týkající se regulace obchodních činností

1. Nákup, nabízení ke koupi, nabývání pro obchodní účely, veřejné vystavování pro obchodní účely, využívání pro obchodní zisk a prodej, držení za účelem prodeje, nabízení k prodeji nebo převážení za účelem prodeje exemplářů druhů zařazených do přílohy A je zakázáno.

[...]

5. Zákazy uvedené v odstavci 1 se vztahují také na exempláře druhů zařazených do přílohy B s výjimkou případů, kdy lze příslušnému orgánu dotyčného členského státu přesvědčivě prokázat, že takové exempláře byly získány, a pokud pocházejí z území mimo Společenství, že byly do něho dovezeny v souladu s požadavky platných právních předpisů o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

[...]“

6 Článek 16 uvedeného nařízení stanoví:

„Sankce

1. Členské státy přijímají vhodná opatření, která zajistí uložení sankcí přinejmenším za následující případy porušení tohoto nařízení:

a) dovoz exemplářů do Společenství nebo vývoz či zpětný vývoz z něho bez řádného povolení či potvrzení nebo na základě falešného, padělaného nebo neplatného povolení či potvrzení, případně pozměněného bez souhlasu vydávajícího orgánu;

b) nedodržení podmínek uvedených na základě tohoto nařízení v příslušném povolení nebo potvrzení;

[...]

j) nákup, nabízení ke koupi, nabývání pro komerční účely, využívání pro obchodní zisk, veřejné vystavování pro obchodní účely, prodej, držení za účelem prodeje, nabízení k prodeji nebo převážení za účelem prodeje exemplářů v rozporu s ustanovením článku 8;

[...]

2. Je nutno, aby opatření uvedená v odstavci 1 byla přiměřená povaze a závažnosti protiprávního jednání a aby zahrnovala také ustanovení týkající se zadržení a případně i zabavení exemplářů.

[...]

4. Pokud živý exemplář druhu zařazeného do přílohy B nebo C dorazí na místo dovozu do Společenství bez řádného platného povolení nebo potvrzení, musí být exemplář zadržen a může být zabaven, a nebo jestliže se adresát odmítne k exempláři přihlásit, mohou příslušné orgány členského státu zodpovědné za dané místo dovozu popřípadě odmítnout převzetí zásilky a požadovat na přepravci, aby exemplář vrátil zpět na místo, z něhož byl odeslán.“

7 Příloha B nařízení č. 338/97 uvádí ve třídě *Arachnida*, řádu *Araneae* sklípky rodu *Brachypelma*.

Vnitrostátní právo

8 Vnitrostátní ustanovení použitelná na věc v původním řízení vyplývají převážně ze zákona ze dne 16. dubna 2004 o ochraně přírody (DZ. U č. 92, položka 880, dále jen „zákon o ochraně přírody“), který přejímá ustanovení CITES a právní úpravy Společenství v této oblasti.

9 Článek 61 odst. 1 zákona o ochraně přírody stanoví:

„1. K převozu druhů rostlin a živočichů, na které se vztahují omezení na základě právních předpisů Evropské unie, a rovněž jejich rozeznatelných částí nebo odvozenin, přes státní hranice je potřeba získat povolení ministerstva životního prostředí, aniž jsou dotčena ustanovení odstavce 2.“

10 Článek 64 tohoto zákona stanoví:

„1. Držitel živočichů uvedených v čl. 61 odst. 1, kteří patří mezi obojživelníky, plazy, ptáky nebo savce, nebo chovatel takových živočichů má povinnost přihlásit je písemně do rejstříku.

2. Povinnost zápisu do rejstříku uvedená v odstavci 1 se netýká:

- 1) zoologických zahrad;
- 2) subjektů, jejichž hospodářská činnost souvisí s obchodem s živočichy uvedenými v čl. 61 odst. 1;
- 3) dočasného držení živočichů pro účely léčby a rehabilitace.

3. Rejstřík uvedený v odstavci 1 vede Starosta [přednosta okresu] příslušný podle místa držení živočichů nebo místa jejich chovu.

[...]

5. Povinnost zápisu do rejstříku nebo výmazu z rejstříku vzniká dnem koupě, prodeje, dovozu nebo vývozu, nabytí živočicha do držení, jeho ztráty nebo uhynutí. Žádost o provedení zápisu nebo výmazu z rejstříku musí být podána příslušnému starostovi ve lhůtě 14 dnů od dne vzniku této povinnosti.

[...]

8. Starosta potvrdí zápis do rejstříku vydáním osvědčení.

9. Osoby uvedené v odstavci 2 bodu 2 mají povinnost vlastnit a současně s prodaným živočichem předat originál nebo kopii dokladu uvedeného v odstavci 4 bodu 11. Prodejce živočicha vyznačí na kopii číslo přidělené podle průběžného číslování, datum vystavení, své razítko a podpis, informaci o počtu živočichů, pro které byl doklad vydán, a pokud se doklad o původu týká více než jednoho druhu, pak i informace týkající se jejich druhu.

[...]“

11 Článek 128 uvedeného zákona stanoví:

„Každý, kdo

[...]

- 2) porušuje právní předpisy Evropské unie týkající se ochrany druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi formou:

[...]

- d) nabídky k prodeji nebo koupi, nabytí nebo získávání, užívání nebo veřejného vystavování pro výdělečné účely, prodeje, držení nebo dovozu pro účely prodeje exemplářů uvedených druhů rostlin a živočichů,

[...]

bude potrestán odnětím svobody na tři měsíce až pět let.“

Spor v původním řízení a předběžná otázka

- 12 Z předkládacího usnesení vyplývá, že T. Rubach získal na teraristických burzách exotické sklípky druhu *Brachypelma albopilosum*, chráněné jedince živočišného druhu zapsaného v příloze B nařízení č. 338/97, zahájil odchov a od února do října 2006 tyto pavoukovité prodával na internetových aukcích.
- 13 Z uvedených důvodů byl T. Rubach trestně stíhán za 46 porušení čl. 128 bodu 2 písm. d) zákona o ochraně přírody.
- 14 Rozsudkem ze dne 26. října 2007 zprostil Sąd Rejonowy w Kościanie obžalovaného obžaloby pro činy, které měl spáchat, a uvedl, že jednání obžalovaného nemělo znaky zakázaného jednání, pro které byl stíhán.
- 15 Sąd Okręgowy w Poznaniu při rozhodování o odvolání, které podal prokurátor Rejonowy w Kościanie, zrušil dne 2. dubna 2008 rozsudek v plném rozsahu a vrátil věc k novému projednání.
- 16 V rámci přezkumu věci měl Sąd Rejonowy w Kościanie za to, že výklad vnitrostátního práva, který přijal odvolací soud a který je pro soud v rámci nového projednání závazný, má za výsledek, že obžalovaný se může vyhnout trestní odpovědnosti pouze za podmínky, že prokáže původ živočichů buď předložením osvědčení o přihlášení do rejstříku vedeného na základě čl. 64 odst. 1 zákona o ochraně přírody, jenž se týká živočichů, kteří jsou předmětem prodeje, nebo předložením důkazů, které umožní vysledovat původ takových živočichů a jasně určit osoby, které je vlastnily nebo odchovaly.

- 17 Pokud jde o první možnost, Sąd Rejonowy w Kościanie se dotázal u Starostwo Powiatowe w Kościanie (správa okresu Kościan). Názor tohoto orgánu prokazuje, že obžalovaný nemohl dotčené jedince do rejstříku zapsat, jelikož – vzhledem k tomu, že patří mezi pavoukovité – zápisu do rejstříku nepodléhají. Tuto okolnost potvrzuje rovněž polská vláda ve svém vyjádření.
- 18 Podle Sąd Rejonowy w Kościanie, má-li obžalovaný předložit doklad, který podle vnitrostátního práva není povinen získat, zatímco nemá povinnost mít konkrétní znalosti o původu dotčených živočichů, nemůže se trestní odpovědnosti vyhnout.
- 19 Za těchto podmínek se Sąd Rejonowy w Kościanie rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„[J]akým způsobem může držitel zvířat zařazených do přílohy B [nařízení č. 338/97] (nejedná-li se o obojživelníky, plazy, ptáky ani savce) prokázat ve smyslu [čl. 8 odst. 5 uvedeného nařízení] a ve světle zásady presumpce nevin, že jeho jedinci byl získáni [...] v souladu s platnými právními předpisy o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin [...]?“

K předběžné otázce

Vyjádrění předložená Soudnímu dvoru

- 20 Polská vláda navrhuje odpovědět předkládajícímu soudu tak, že čl. 8 odst. 5 nařízení č. 338/97, který možnost vykonávat hospodářskou činnost ve smyslu čl. 8 odst. 1 téhož nařízení podřizuje prokázání legality nabytí jedinců druhů zapsaných v příloze B uvedeného nařízení, odkazuje na důkazní pravidla, která se použijí před příslušným vnitrostátním orgánem. Jedná-li se o trestní soud, důkaz takové okolnosti musí být založen na zásadách trestního řízení, které stanoví, že pravdivost skutkových okolností má být určena za pomoci všech možných důkazních prostředků a že pochybnosti, které nemohou být vyvráceny, musí být vykládány ve prospěch obžalovaného.
- 21 Španělská vláda navrhuje, aby Soudní dvůr na otázku odpověděl v tom smyslu, že je třeba požadovat důkaz legality původu všech jedinců zapsaných v příloze B a ponechat správním orgánům členských států příslušných podle CITES, aby posoudily tyto důkazy, které v každém případě umožní zajistit vysledování legálního původu dotyčných jedinců.
- 22 Podle Komise Evropských společenství je třeba odpovědět předkládajícímu soudu tak, že v průběhu trestního řízení, jehož cílem je potrestání případného porušení ustanovení čl. 8 odst. 5 nařízení č. 338/97, s ohledem na neexistenci právních předpisů Společenství upravujících taková trestní řízení, vnitrostátní soud obvykle použije vnitrostátní právo ve výkladu, který je v souladu s právem Společenství a současně dbá na zajištění plné účinnosti práva Společenství. Pokud jde o rozložení důkazního břemene, Komise soudí, vzhledem ke skutečnosti, že zákaz používat k obchodním účelům jedince druhů zapsaných v příloze B nařízení č. 338/97 je obecně použitelný, že přísluší prokurátorovi v rámci trestního řízení, aby T. Rubachovi prokázal, že používal k obchodním účelům jedince chráněných druhů. Naopak, T. Rubachovi musí příslušet, aby prokázal, že takové jedince získal do vlastnictví legálně, což mu umožní vyhnout se trestní odpovědnosti.

Odpověď Soudního dvora

- 23 Jak vyplývá ze všech skutečností uvedených v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, podstatou otázky předkládajícího soudu je jednak to, jaké jsou důkazní prostředky přípustné ve světle čl. 8 odst. 5 nařízení č. 338/97 v rámci trestního řízení, které se týká činností dotýkajících se takových jedinců, jako jsou jedinci ve věci v původním řízení, náležících do živočišných druhů, které jsou zapsané do přílohy B tohoto nařízení, a jednak to, jaké je spravedlivé rozdělení důkazního břemene, pokud jde o určení legální povahy nabytí takových jedinců.
- 24 Režim ochrany zavedený pro jedince druhů zapsaných v přílohách A a B uvedeného nařízení má za cíl zajistit co možná nejširší ochranu volně žijících druhů živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi za současného respektování cílů, zásad a ustanovení CITES.
- 25 Je nesporné, že nařízení č. 338/97 neobsahuje obecný zákaz dovozu jiných druhů než těch, které jsou uvedeny v jeho příloze A, ani obecný zákaz obchodování s těmito druhy (rozsudek ze dne 19. června 2008, *Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers et An*, C-219/07, Sb. rozh. s. I-4475, bod 18).
- 26 Soudní dvůr rozhodl, že obchodní využití jedinců druhů zapsaných v příloze B nařízení č. 338/97 je dovolené, pokud jsou splněny podmínky stanovené v čl. 8 odst. 5 tohoto nařízení (rozsudek ze dne 23. října 2001, *Tridon*, C-51/99, Recueil, s. I-7777, bod 44). Zákaz obchodování stanovený v čl. 8 odst. 5 uvedeného nařízení se totiž nepoužije, pokud příslušný orgán dotyčného členského státu získá důkaz, že takové exempláře byly získány – a pokud pocházejí z území mimo Společenství, že do něho byly dovezeny – v souladu s požadavky platných právních předpisů o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

- 27 Ve světle těchto ustanovení je tedy nutné konstatovat, že nařízení č. 338/97 nestanoví, jaké důkazní prostředky je třeba použít pro prokázání legálního nabytí jedinců druhů zapsaných v příloze B tohoto nařízení v souladu s podmínkami stanovenými v čl. 8 odst. 5 uvedeného nařízení, a to zejména tehdy, pokud se narodili v zasetí na území Společenství. Stanovení důkazních prostředků umožňujících prokázat, že uvedené podmínky byly splněny, je tedy věcí příslušných orgánů členských států. Tyto prostředky zahrnují povolení nebo osvědčení stanovená uvedeným nařízením nebo veškeré jiné vhodné doklady, které budou příslušnými vnitrostátními orgány považovány za užitečné.
- 28 V tomto ohledu je třeba připomenout, že při neexistenci právní úpravy Společenství ohledně pojmu „důkaz“ jsou všechny důkazní prostředky, které procesní právo členských států v podobných řízeních připouští, v zásadě přípustné. V důsledku toho v takové situaci, jakou je situace ve věci v původním řízení, přísluší vnitrostátním orgánům, aby na základě zásad vnitrostátního práva použitelného v oblasti dokazování určily, zda je v konkrétním případě, který jim byl předložen, a s ohledem na veškeré okolnosti prokázáno, že podmínky stanovené v čl. 8 odst. 5 nařízení č. 338/97 byly splněny (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 23. března 2000, *Met-Trans a Sagpol*, C-310/98 a C-406/98, *Recueil*, s. I-1797, body 29 a 30).
- 29 Předkládajícímu soudu je tedy třeba ohledně tohoto prvního aspektu odpovědět tak, že nařízení č. 338/97 nevymezuje důkazní prostředky, které mohou být použity pro stanovení legální povahy nabytí jedinců druhů zapsaných v příloze B tohoto nařízení a že veškeré důkazní prostředky, které procesní právo dotyčného členského státu v podobných řízeních připouští, jsou v zásadě přípustné pro posouzení legality nabytí uvedených jedinců.
- 30 Pokud jde zadruhé o důkazní břemeno pro stanovení – s přihlédnutím k zásadě presumpce nevinny – legální povahy nabytí jedinců živočišných druhů zapsaných v příloze B nařízení č. 338/97, je třeba připomenout, že zásada presumpce nevinny, jak vyplývá zejména z čl. 6 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané 4. listopadu 1950 v Římě, je součástí základních práv, která jsou – podle ustálené judikatury Soudního dvora, ostatně potvrzené preambulí Jednotného evropského aktu a čl. 6 odst. 2 Smlouvy o EU – chráněna v právním řádu Společenství

(viz zejména rozsudky ze dne 8. července 1999, Hüls v. Komise, C-199/92 P, Recueil, s. I-4287, bod 149, a Montecatini v. Komise, C-235/92 P, Recueil, s. I-4539, bod 175).

- 31 Presumpce nevinoty je určena k tomu, aby všem osobám bylo zaručeno, že nebudou označovány jako vinné z protiprávního jednání před tím, nežli bude jejich vina prokázána soudem, nebo že s nimi nebude zacházeno takovým způsobem (viz ESLP, rozsudek Y.B. a další v. Turecko ze dne 28. října 2004, č. 48173/99 a 48319/99, § 43).
- 32 Je třeba zdůraznit, že zavedením režimu ochrany vytvořeného pro jedince druhů zapsaných v přílohách A a B nařízení č. 338/97 není dotčena obecná povinnost příslušející obžalobě, aby v rámci trestního řízení prokázala, že obžalovaný používal jedince druhů zapsaných v příloze B nařízení č. 338/97 chráněných platnými právními předpisy pro obchodní účely.
- 33 Obžalovaný má v každém případě právo bránit se určení své trestní odpovědnosti tím, že podle ustanovení čl. 8 odst. 5 nařízení č. 338/97 prokáže, že uvedené živočichy získal legálně, v souladu s podmínkami stanovenými v uvedeném ustanovení, a použít za tímto účelem veškeré důkazní prostředky přípustné na základě použitelného procesního práva.
- 34 V důsledku toho je na předloženou otázku třeba odpovědět tak, že čl. 8 odst. 5 nařízení č. 338/97 musí být vykládán v tom smyslu, že v rámci trestního řízení vedeného proti osobě obviněné z porušení tohoto ustanovení jsou veškeré důkazní prostředky, které procesní právo dotyčného členského státu v podobných řízeních připouští, v zásadě přípustné pro posouzení legality nabytí jedinců druhů zapsaných v příloze B tohoto nařízení. I s ohledem na zásadu presumpce nevinoty disponuje taková osoba veškerými

těmito prostředky pro prokázání toho, že uvedené jedince nabyla legálně, v souladu s podmínkami stanovenými v uvedeném ustanovení.

K nákladům řízení

35 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (druhý senát) rozhodl takto:

Článek 8 odst. 5 nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi musí být vykládán v tom smyslu, že v rámci trestního řízení vedeného proti osobě obviněné z porušení tohoto ustanovení jsou veškeré důkazní prostředky, které procesní právo dotyčného členského státu v podobných řízeních připouští, v zásadě přípustné pro posouzení legality nabytí jedinců druhů zapsaných v příloze B tohoto nařízení. I s ohledem na zásadu presumpce nevinu disponuje taková osoba veškerými těmito prostředky pro prokázání toho, že uvedené jedince nabyla legálně, v souladu s podmínkami stanovenými v uvedeném ustanovení.

Podpisy.